

Otázka: Kultura a socializace

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): verury

Kultura, zpracovala: Veronika Rysová, 6.G

Kultura, druhy kultury, subkultura, masová kultura

Socializace, zprostředkovatelé socializace, sociální učení, sociální normy

Sociální interakce, komunikace, teorie konfliktu

Kultura

Původní slovo „kultura“ pochází ze slova „colere“, což znamená to, co je pěstováno. Metaforicky toto slovo poprvé použil Marcus Tullius Cicero. Od 16. století označuje také vybrané lidské činnosti (literatura, divadlo, umění apod.). Podle Goetheho by měl pojem zahrnovat také oblečení, dějiny, dětské hry nebo pořekadla. Souhrně označuje vše, co liší člověka od zvířat. V úzkém slova smyslu znamená kultura pouze sféru estetického umění, v širším slova smyslu jde o vše, co vytvořil člověk.

Vlastnosti kultury

Kultura podporuje tvorbu hodnot. Je přizpůsobivá a dědí se z generace na generaci. Není vrozená. Je úzce spojena se společností – bez společnosti by nebyla kultura, bez kultury by neexistovala žádná společnost. Společností nazýváme skupinu jednotlivců, která je charakteristická společnými zájmy (v širším slova smyslu je to celé lidstvo).

Funkce kultury

Socializační, humanizační, výchovná, relaxační, kompenzační, akumulativní, integrativní, adaptační.

Dělení kultury

1. **Duchovní** – umění, náboženství, věda, ideje, filosofie.
2. **Materiální** – prostředky, předměty, nástroje.
3. **Normativní** – morálka, právo, tradice, zvyky.

Hlavní pojmy

1. **Enkultura** – začleňování jedince do kultury.
2. **Akultura** – přijetí a osvojení prvků jiné kultury a jejich začlenění do kultury vlastní.
3. **Transformace** – přeměna (např. v ohledu na čas).
4. **Kulturní transmise** – přenos kulturního dědictví z generace na generaci.
5. **Kulturní difúze** – působení vnějších vlivů (např. z jiných kultur).
6. **Kulturní relativismus** – předpoklad, že každá kultura lze pochopit pouze v kontextu jejich vlastních hodnot, norem a idejí (na stejnou věc se různé kultury dívají odlišně).
7. **Kulturní dědictví** – kulturní modely, které přejímáme od minulých generací, osvědčily se a mají stálou platnost.
8. **Subkultura** – kultura vyhraněných skupin (romové, anarchisté, punk...). Jde o menšinovou kulturu uvnitř většinové. Vyčleňuje se na základě etnika, zájmů, náboženství, věku atd.

Masová kultura

Dostupná co největšímu počtu lidí. Preferuje nenáročné žánry, které jsou srozumitelné pro všechny. Je úzce spjata s rozvojem masové komunikace (TV, noviny, internet). Ovlivňuje názory, postoje a jednání, což vede k průměrnosti. Cílem je pobavit a zaplnit volný čas. Měla by zaujmout všechny bez rozdílu věku, pohlaví, vyznání nebo rasy.

Vývoj kultury

1. **Archaická** – nejstarší vývojová fáze kultury. Typická pro primitivní společnosti. Šířila se ústně, kvůli neznalosti písma. Hlavní podobou jsou mýty, pověsti, legendy, eposy, zpěvy atd. Důležitost rituálů a obřadů.
2. **Tradiční** – je souhrnem norem, hodnot, výtvorů idejí a způsob jednání, které vyjadřuje skupina nebo jednotlivec. Zachovává ji určitá sociální skupiny (etnická, náboženská, národnostní...). Zahrnuje způsob obživy, stravu, odívání, obřady nebo rituály. Předává se z generace na generaci – typická kontinuita (nepřerušování, trvalost).
3. **Moderní** – s jejím nástupem přichází proměnlivost a dynamičnost hodnot a norem. Přináší individualismus (nárůst svobody, narůstá zodpovědnost a ztráta záštity, ztráta ochrany), růst konkurence, pluralismus názorů a větší osobní svobodu. Naopak se vytrácí tradiční pospolitost. V tradiční kultuře jsou normy a hodnoty relativně stabilní, v moderní jsou nahrazeny hodnotami proměnnými, v tradiční kultuře osobní a přehledné vztahy v moderní je to naopak.
4. **Postmoderní** – působí skrze masmédiá. Postupně se propracovala z umění přes vědu až k náboženství. Mizí rozdíly mezi vyšší kulturou a popkulturou. Rozšiřuje se díky informačním technologiím, která dává možnost celoplanetárního kontaktu.

Socializace

Jde o celoživotní proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny – osvojuje si normy a hodnoty. Základ socializace vzniká v raném věku stejně jako sociální identita. Socializací se biologická osobnost mění na osobnost společenskou (osvojením společenských pravidel).

Jejími zprostředkovateli jsou:

1. **Rodina** – nejvýznamnější vliv. Udává základní kulturní zvyklosti.

2. **Vrstevnícká skupina** – konkuruje rodině. Uznává jiné hodnoty než dospělí.
3. **Masmédia** – mají vliv na širokou vrstvu společnosti. Formuje hodnoty a způsoby chování. Ovlivňuje názory a postoje.

Opakem socializace je individualizace, což je proces osamostatňování a utváření vlastní jedinečnosti. Dělíme ji na čtyři druhy:

1. **Primární** – v raném věku, vliv malé příbuzenské skupiny.
2. **Sekundární** – vliv rodiny, přátel, školního kolektivu, kolegů v práci.
3. **Záměrná** – vzniká na základě cíleného úsilí (učitelé, rodiče).
4. **Nezáměrná** – každodenní vliv v neformálních situacích.

Dalšími pojmy týkajícími se socializace jsou resocializace a reedukace. Resocializací nazýváme proces opětovné socializace jedince (např. do nové sociální skupiny – nové zaměstnání nebo po návratu z vězení), přičemž je závislá na adaptabilitě jedince. Reedukaci říkáme také převýchova – je specifická využíváním psychologických, pedagogických a sociálně-pedagogických postupů.

Sociální učení

1. **Nápodoba** – imitace, empatie, opakování viděného. Dítě se takto učí i špatné věci.
2. **Sociální zpevnování** – využívá trest a odměnu. Dítě musí vědět, za co je trestáno či odměňováno. Známe trest fyzický (dítě dostane na zadek) a trest sociální (způsobení výčitek). Odměnu dělíme na materiální (bonbóny) a sociální (pochvala).
3. **Verbální vedení** – slovní instrukce („Drž ten příbor pořadně.“). Smysl má až u starších dětí a dospělých (u malých dětí se používají spíš odměny a tresty).
4. **Identifikace** – ztotožnění se s nějakou osobou nebo vzorem. Na základě citového vztahu nebo respektu.

Individualizace

- vyvázání se ze závislosti na druhých, na skupinové podpoře
- proces uvědomování si své jedinečnosti
- je podporována výchovou

- 2 aspekty: 1) pozitivní = růst vlastního JÁ

- fyzický, emocionální, mentální růst dítěte

- vyvázání jedince z předem definovaných pravidel a povinností

- vzestup jeho osobní svobody v rozhodování

2) negativní = růst osamělosti

- ztráta pevného zakotvení a vnitřní stability

- jedinec pociťuje tíhu vlastní odpovědnosti za sebe sama, musí se rozhodovat mezi mnoha řešeními, a tím na sebe bere mnoho rizik

- projevuje se především v období pubescence a adolescence
- v období pubescence se jedinec zařazuje do skupiny svých vrstevníků, přijímá hodnoty, normy a ideály této skupiny, čímž se snaží zmenšit svou závislost na rodině; skupinová identita podporuje vývoj individuální identity, poté, co skupinová identita splní svou vývojovou roli, jedinec se od ní odpoutává, postupně se osamostatňuje
- v období adolescence se završuje proces separace od rodičů, jedinec se stává vyspělejší a jistější, více se spoléhá na vlastní názory, dovede vyjádřit svůj nesouhlas (rodičům, vrstevnické skupině), dokáže si vyjasnit vlastní názory i obsah své vlastní identity a její budoucí zaměření

Sociální normy

Regulují chování ve skupině. Definují, co je a není přijatelné. Na rozdíl od právních norem nejsou psané ani vynutitelné. Podléhají pouze morálním trestům (výčitky svědomí). Pro každou kulturní skupinu mohou být sociální normy jiné. Známe normy preskriptivní, které jsou tzv. prikazující - říkají, jak by věci měly být a normy deskriptivní, které jsou tzv. popisující - říkají, jak věci jsou.

1. **Norma reciprocity** - když dostanu dárek, cítím, že bych to měla oplatit.
2. **Norma sociální odpovědnosti** - někdo je v nouzi a my cítíme, že bychom mu měli pomoci.
3. **Norma dodržování závazků** - něco slíbím a mám potřebu to dodržet.

4. **Generové normy** – muž podrží dveře ženě která vchází.

Sociální interakce

Jde o působení skupiny nebo jedince na jinou skupinu nebo jedince. Jednání jedné osoby nebo skupiny vyvolá jednání jiné osoby nebo skupiny.

1. **Formální** – jednání s úctou (např. lékař).
2. **Neformální** – komunikace na večírku, přátelské.
3. **Přímá** – kontakt tváří v tvář.
4. **Nepřímá** – zprostředkovaně (médiu, telefon).
5. **Záměrná** – interakce s nějakým cílem
6. **Nezáměrná** – interakce bez cíle.
7. **Osobní** – s člověkem, kterého znám.
8. **Anonymní** – s neznámou osobou (člověk na ulici).

Sociální komunikace

Proces předávání informací mezi lidmi. Pro jednotlivé členy komunikace máme daná označení. Komunikant je příjemcem sdělení, komunikátor je zdrojem informací a komunikační kanál je prostor mezi komunikujícími.

1. **Meziosobní** – nejčastější formou je rozhovor.
2. **Skupinová** – komunikace ve větší skupině (diskuze..).
3. **Masová** – velké množství osob, např. jednosměrný masový projev – televize.

4. **Verbální** – slovem nebo písmem.
5. **Neverbální** – mimika, gestikulace, řeč těla.

6. **Intrapersonální** – člověk ve svých myšlenkách.

7. **Interpersonální** – mezi dvěma a více lidmi.

Chyby sociálního vnímání

1. **Efekt prvního dojmu** – pokud na mě člověk působí na první pohled kladně, i jeho činy budu později hodnotit v lepším světle.
2. **Haló efekt** – upnu se na jeden dominantní prvek (tetování).
3. **Předsudky** – zakořeněný úsudek, založený na nějakém předpokladu. Váže se k určitým osobám, skupinám nebo rasám.
4. **Efekt sociálního postavení** – chovám se k člověku podle jeho sociálního postavení (student X učitel)
5. **Projekce** – promítání sebe sama do druhého a očekávání podobného chování.

Kooperace

Opak konkurence. Společné úsilí, které má vést ku prospěchu všech zúčastněných. Kooperace je dlouhodobé nebo dočasné sdružení jedinců nebo celých skupin, za účelem dosažení nějakého cíle.

Konflikt

Střet dvou nebo více vylučujících se snah, potřeb, citů nebo názorů. Konflikt může být interpersonální, tedy mezi dvěma jedinci/skupinami nebo intrapersonální, tedy jedincův vnitřní. Konflikty dělíme podle působení sil (cílů, hodnot).

1. **Apetence** – apetence = konflikt dvou kladných sil, výběr mezi dvěma příjemnými možnostmi.
2. **Averze** – averze = konflikt dvou záporných sil, výběr mezi dvěma nepříjemnými možnostmi.
3. **Apetence – averze** = konflikt kladné a záporné síly, Konflikt pozitivní apetence a negativní indukce, který lze charakterizovat větou „je to nepříjemné, ale musím“. Konflikt negativní apetence a pozitivní indukce, který lze charakterizovat větou „je to příjemné, ale nesmím“.

Ke konfliktu se úzce váže reakce. Celkem známe tři vyústění konfliktu.

1. Konfrontace – snaha „převálcovat“ druhého. Agresivní prosazování svého.
2. Únik – popření, vytěsnění.
3. Řešení – vyřešení problému.

Seznam použitých zdrojů

- TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a Marie VACÍNOVÁ. *Sociální psychologie: vybraná témata*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, 156 s. ISBN 978-808-6723-303.
- ZUBÍKOVÁ, Zdeňka a Renáta DRÁBOVÁ. *Společenské vědy v kostce: pro střední školy*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, 188 s. V kostce (Fragment). ISBN 978-802-5301-906.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 204 s. ISBN 80-864-2939-3.
- HAVLÍK, Radomír. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 128 s. ISBN 978-802-4613-857.
- Sociální norma. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-12-16]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_norma
- Socializace. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-12-16]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Socializace>